

Філософія

УДК 159.955:316.77:004.9

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.19766839>

**Критичне мислення як екзистенційна стратегія виживання в суспільстві
інформаційного шуму**

Хміль Тетяна Володимирівна,

кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії і педагогіки
Інституту гуманітарних та соціальних наук, НТУ «Дніпровська політехніка»,
м. Дніпро, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-8475-8497>

Свідло Тетяна Миколаївна,

кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії,
Національний технічний університет України «Київський політехнічний
інститут імені Ігоря Сікорського», м. Київ, Україна,
<https://orcid.org/0000-0002-4418-0109>

Сторожик Марина Іванівна,

викладач кафедри філософії, Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»,
м. Київ, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-6412-5182>

Прийнято: 07.04.2026 | Опубліковано: 25.04.2026

***Анотація:** Актуальність проблеми критичного мислення в сучасному суспільстві зумовлена безпрецедентним зростанням обсягів інформації, її доступністю та посиленням інформаційного шуму, що ускладнює орієнтацію*

особистості в медіапросторі. У таких умовах критичне мислення постає не лише як інструмент пізнання, а і як екзистенційний ресурс, що забезпечує збереження когнітивної автономії та смислової цілісності особистості. Особливої значущості набуває проблема здатності індивіда протистояти маніпулятивним впливам та підтримувати раціональність ухвалення рішень в умовах інформаційного перевантаження. З огляду на це, постає потреба переосмислити функції критичного мислення як системного механізму адаптації. Метою статті є теоретичне обґрунтування критичного мислення як екзистенційної стратегії виживання в умовах інформаційного шуму, а також концептуалізація його структурно-функціональної організації. У дослідженні застосовано такі методи, як теоретичний аналіз, узагальнення, систематизація та концептуальне моделювання, що дало змогу виокремити основні компоненти критичного мислення та механізми їхньої взаємодії. У результаті дослідження обґрунтовано багатовимірну структуру критичного мислення, що містить когнітивний, емоційно-регулятивний, ціннісний та поведінковий компоненти. Установлено нелінійний характер впливу інформаційного шуму на якість ухвалення рішень та визначено наявність критичної точки, після досягнення якої спостерігається зниження раціональності. Обґрунтовано функціональну організацію критичного мислення як механізму фільтрації, що відображає поетапність оброблення вхідних потоків і забезпечує ухвалення зважених рішень. У висновках зазначено, що критичне мислення є основним адаптивним ресурсом особистості, що забезпечує ефективну взаємодію з інформаційним середовищем, збереження когнітивної автономії та ухвалення обґрунтованих рішень в умовах інформаційного перевантаження. Отримані результати розширюють теоретичні уявлення про функціонування критичного мислення як інтегративного механізму саморегуляції та можуть слугувати

концептуальною основою для розроблення освітніх стратегій і подальших міждисциплінарних досліджень у цій сфері.

Ключові слова: інформаційне перевантаження, когнітивна автономія, раціональність ухвалених рішень, інформаційна селекція, адаптивні механізми, когнітивні викривлення, рефлексивність.

Critical thinking as an existential survival strategy in an information noise society

Tatyana Khmil,

Candidate of Philosophy, Associate Professor at the Department of Philosophy and Pedagogy, Institute of Humanities and Social Sciences, Dnipro University of Technology, Dnipro, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-8475-8497>

Tetiana Svidlo,

Doctor of Philosophy, Associate Professor of the Department of Philosophy, National Technical University of Ukraine “Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”, Kyiv, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-4418-0109>

Maryna Storozhyk,

Teacher of the Department of Philosophy, National Technical University of Ukraine “Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”, Kyiv, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-6412-5182>

Abstract: *The relevance of critical thinking in contemporary society stems from the unprecedented growth in the volume of information, its accessibility, and the increasing amount of information noise, which makes it difficult for individuals to navigate the media landscape. Under such conditions, critical thinking emerges*

not only as a cognitive tool but also as an existential resource that ensures the preservation of cognitive autonomy and the semantic integrity of the individual. Of particular importance is the individual's ability to resist manipulative influences and to maintain rationality in decision-making under conditions of information overload. In this context, there is a need to reconsider the functions of critical thinking as a systemic mechanism of adaptation. The aim of the article is to provide a theoretical substantiation of critical thinking as an existential strategy of survival in conditions of informational noise, as well as to conceptualize its structural and functional organization. The study employs methods such as theoretical analysis, generalization, systematization, and conceptual modeling, which made it possible to identify the main components of critical thinking and the mechanisms of their interaction. The results of the study substantiate the multidimensional structure of critical thinking, which includes cognitive, emotional-regulatory, axiological, and behavioral components. A nonlinear nature of the impact of informational noise on the quality of decision-making has been established, along with the identification of a critical threshold beyond which a decline in rationality is observed. The functional organization of critical thinking as a filtering mechanism is substantiated, reflecting the staged processing of incoming information flows and ensuring well-reasoned decision-making. The conclusions emphasize that critical thinking constitutes a key adaptive resource of the individual, enabling effective interaction with the information environment, the preservation of cognitive autonomy, and the making of well-founded decisions under conditions of information overload. The obtained results expand theoretical understandings of critical thinking as an integrative mechanism of self-regulation and may serve as a conceptual foundation for the development of educational strategies and further interdisciplinary research in this field.

Keywords: *information overload, cognitive autonomy, decision rationality, information filtering, adaptive mechanisms, cognitive biases, reflexivity.*

Постановка проблеми. Сучасне суспільство характеризується новим рівнем інформаційної насиченості, що трансформує умови функціонування особистості та ускладнює ухвалення рішень. Надлишок інформації, її фрагментарність і суперечливість формують феномен інформаційного шуму, який істотно впливає на когнітивні процеси, знижуючи здатність до аналітичного мислення та підвищуючи вразливість до маніпулятивних впливів. За таких умов традиційне розуміння критичного мислення лише як сукупності інтелектуальних навичок є недостатнім.

Проблема зумовлена відсутністю цілісної концепції критичного мислення як системного механізму, що забезпечує не лише фільтрацію даних, а й екзистенційну стабільність особистості в умовах інформаційного тиску. Недостатньо дослідженими залишаються питання структурної організації цього феномену, механізмів його функціонування та меж ефективності в ситуаціях інформаційного перевантаження.

Зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями визначається потребою розроблення теоретичних моделей, які можуть бути використані у сферах освіти, управління, медіаграмотності та соціальних комунікацій. Осмислення критичного мислення як екзистенційної стратегії відкриває можливості для формування нових підходів до підготовки фахівців, здатних ефективно діяти в умовах складного інформаційного середовища, що відповідає сучасним суспільним запитам.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукових джерел засвідчує, що проблема критичного мислення в сучасному науковому дискурсі розглядається як міждисциплінарний феномен, що охоплює когнітивні, освітні, соціальні та інформаційні виміри. Наявні дослідження формують підґрунтя для осмислення критичного мислення як адаптивного ресурсу особистості в умовах інформаційного перевантаження, проте водночас демонструють фрагментарність підходів до його інтерпретації.

Зокрема, О. Чернякова та О. Гришко акцентують на ролі когнітивних упереджень у процесі ухвалення рішень. Вони доводять, що обмеженість раціональності є системним чинником, який знижує ефективність управлінських стратегій, і це безпосередньо пов'язано з проблемою інформаційного шуму [1]. Критичне мислення як результат інформатизації суспільства розглядають М. Починкова та С. Бадер, підкреслюючи його значення для формування здатності до усвідомленого відбору інформації [2]. Ефективність стратегій розвитку критичного мислення в межах медіаосвіти обґрунтовує О. Вознюк, що дає змогу пов'язати цей феномен із практиками інформаційної селекції [3].

Дослідники Е. Герасимова та З. Вихованець інтерпретують критичне мислення як стратегічний ресурс професійної діяльності, наголошуючи на його ролі в умовах полікультурного та інформаційно насиченого середовища [4]. Цифрову трансформацію освітнього простору, у межах якої критичне мислення є основною компетентністю в глобальній конкуренції знань, аналізують Л. Петришин, Н. Каліберда та Г. Різак [5]. Подібну логіку продовжують Н. Шемякіна та співавтори, які пов'язують розвиток критичного мислення з формуванням компетентностей глобальної мобільності, що актуалізує його значення в умовах цифрової взаємодії [6].

На здатності критичного мислення протидіяти інформаційним маніпуляціям, що безпосередньо пов'язано з проблемою інформаційного шуму та дезінформації, зосереджуються Г. Чуйко та Я. Чаплак [7]. У своїх дослідженнях Л. Романишина, О. Галусх та О. Романишина розглядають його як основу формування інформатичної компетентності майбутніх фахівців, підкреслюючи інтегративний характер цього феномену [8]. На взаємозв'язку критичного мислення та медіаграмотності акцентують О. Лабенко, Н. Шакурн і Т. Заїка, визначаючи їх основними інструментами орієнтації в цифровому середовищі [9].

Значення критичного мислення як складника інформаційної безпеки обґрунтовують В. Мельничук та Л. Горохова, що розширює його трактування до рівня захисного механізму особистості [10]. Новий підхід до моделювання культурної стійкості в умовах гібридних інформаційних загроз, у межах якого критичне мислення є одним із визначальних чинників адаптації молоді до інформаційного тиску, пропонує А. Луцина [11].

У міжнародному науковому дискурсі проблема критичного мислення розглядається крізь призму інформаційного перевантаження та цифровізації освіти. Так, Т. Чара-Де Лос Ріос та колеги (T. Chara-De Los Rios et al.) у системному огляді доводять, що критичне мислення є необхідною умовою ефективного функціонування в умовах інформаційного надлишку та розвитку медіа- й інформаційної грамотності [12]. Проблеми розвитку критичного мислення в дистанційній освіті аналізує Е. Манусу (E. Manousou), акцентуючи на впливі цифрових технологій та штучного інтелекту (далі – ШІ) на когнітивні процеси [13].

На основі бібліометричного аналізу колектив авторів на чолі Х. П. Кастаньо (J. P. Castaño et al.) демонструє зростання наукового інтересу до критичного мислення як основної компетентності сучасної освіти, що підтверджує актуальність досліджуваної проблеми [14]. Основні тренди та напрями досліджень критичного мислення виокремлюють М. Донг (M. Dong), Ф. Лі (F. Li) та Х. Чанг (H. Chang), підкреслюючи його значущість у контексті глобальних інформаційних змін [15]. Вплив цифрових технологій, зокрема ШІ, на розвиток критичного мислення, досліджують К. Лі (C. Li), Х. Цуї (H. Cui) та Л. С. Хейгедорн (L. S. Hagedorn), указуючи на його трансформацію в умовах нових когнітивних викликів [16].

Отже, наукові підходи до вивчення критичного мислення охоплюють широкий спектр аспектів – від когнітивних механізмів до освітніх і соціокультурних практик. Водночас недостатньо розкритим залишається його

усвідомлення як цілісної екзистенційної стратегії, що забезпечує адаптацію особистості до умов інформаційного шуму. Це зумовлює необхідність подальшого теоретичного осмислення цього феномену, що й визначає логіку та спрямованість дослідження.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. Аналіз сучасних наукових підходів підтверджує наявність значної кількості досліджень, присвячених окремим аспектам критичного мислення, зокрема його когнітивним характеристикам, освітнім технологіям формування та ролі в ухваленні рішень. Водночас комплексне осмислення цього феномена як екзистенційної стратегії в умовах інформаційного шуму залишається недостатньо розробленим.

Відкритими аспектами проблеми є відсутність інтегративної моделі, яка б поєднувала когнітивні, емоційно-регулятивні та ціннісні складники критичного мислення в єдину систему. Крім того, недостатньо дослідженим є механізм впливу інформаційного шуму на якість ухвалення рішень, зокрема питання існування порогових значень, після яких спостерігається зниження раціональності. Також потребує уточнення функціональна логіка критичного мислення як процесу фільтрації інформації, що забезпечує перехід від її сприйняття до ухвалення обґрунтованого рішення. Причинами такої ситуації є переважна орієнтація досліджень на вузькі дисциплінарні підходи, що ускладнює формування цілісного бачення проблеми, а також складність операціоналізації багатовимірних психологічних і когнітивних процесів. Водночас саме ці аспекти є визначальними для розуміння механізмів адаптації особистості до інформаційного середовища.

Дослідження зазначених аспектів загальної проблеми дасть змогу уточнити теоретичні засади критичного мислення та сформулювати підґрунтя для розроблення практичних інструментів його розвитку. У межах цього

дослідження передбачено розв'язання питань структуризації критичного мислення та визначення характеру впливу інформаційного шуму.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є теоретичне обґрунтування критичного мислення як екзистенційної стратегії виживання в умовах інформаційного шуму, а також виокремлення його структурно-функціональних характеристик.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання:

- 1) концептуалізувати критичне мислення як екзистенційну стратегію виживання, обґрунтувавши його структуру та виокремивши основні компоненти (когнітивний, емоційно-регулятивний, ціннісний і поведінковий).
- 2) проаналізувати вплив інформаційного шуму на процес ухвалення рішень, зокрема визначити характер цієї залежності та обґрунтувати наявність критичних порогових значень зниження раціональності;
- 3) визначити функціональну організацію критичного мислення як механізму фільтрації інформації, що відображає поетапність оброблення інформаційних потоків і забезпечує ухвалення обґрунтованих рішень.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасному суспільстві інформаційного перевантаження критичне мислення виходить за межі суто когнітивної навички й набуває статусу екзистенційної стратегії, що забезпечує здатність особистості зберігати автономність суджень, смислову цілісність і поведінкову послідовність. Ця трансформація зумовлена зростанням складності інформаційного середовища, у якому переважають фрагментарність, надлишковість і суперечливість даних, що ускладнює їхнє осмислення [9, с. 331; 10, с. 7]. За цих умов критичне мислення виконує не лише функцію аналізу інформації, а й роль механізму внутрішньої стабілізації особистості, що дає змогу протистояти когнітивному перевантаженню та маніпулятивним впливам.

Водночас зведення критичного мислення до сукупності інтелектуальних операцій не відображає його реальної функціональної природи, оскільки поза увагою залишаються емоційно-регулятивні та ціннісні аспекти, які визначають характер ухвалення рішень. З огляду на це, доцільно розглянути його як багатовимірну систему, у якій взаємодіють когнітивні процеси, механізми емоційної саморегуляції, ціннісні орієнтації та поведінкові стратегії. Такий підхід сприяє розширенню аналітичної рамки дослідження та переходу від лінійного трактування мислення до його системного осмислення.

Виникає потреба в концептуальному моделюванні критичного мислення як інтегративного феномена, що функціонує в умовах постійного інформаційного тиску. Крім того, моделювання дає змогу не лише структурувати внутрішню організацію цього процесу, а й виявити характер взаємозв'язків між його складниками та визначити їхню роль у забезпеченні адаптивності особистості [5]. Особливої значущості набуває врахування впливу інформаційного шуму як зовнішнього чинника, що одночасно дестабілізує та активізує механізми критичного мислення.

У цьому розумінні доцільним є представлення критичного мислення як концептуальної моделі, яка відображає його структурну цілісність та функціональну динаміку. Це дає змогу візуалізувати взаємодію основних компонентів і простежити їхню роль у процесі ухвалення рішень в умовах невизначеності. На основі узагальнених даних побудовано концептуальну схему, яка визначає критичне мислення як фундаментальну стратегію екзистенційного виживання в суспільстві з високим рівнем інформаційного шуму (рис. 1).

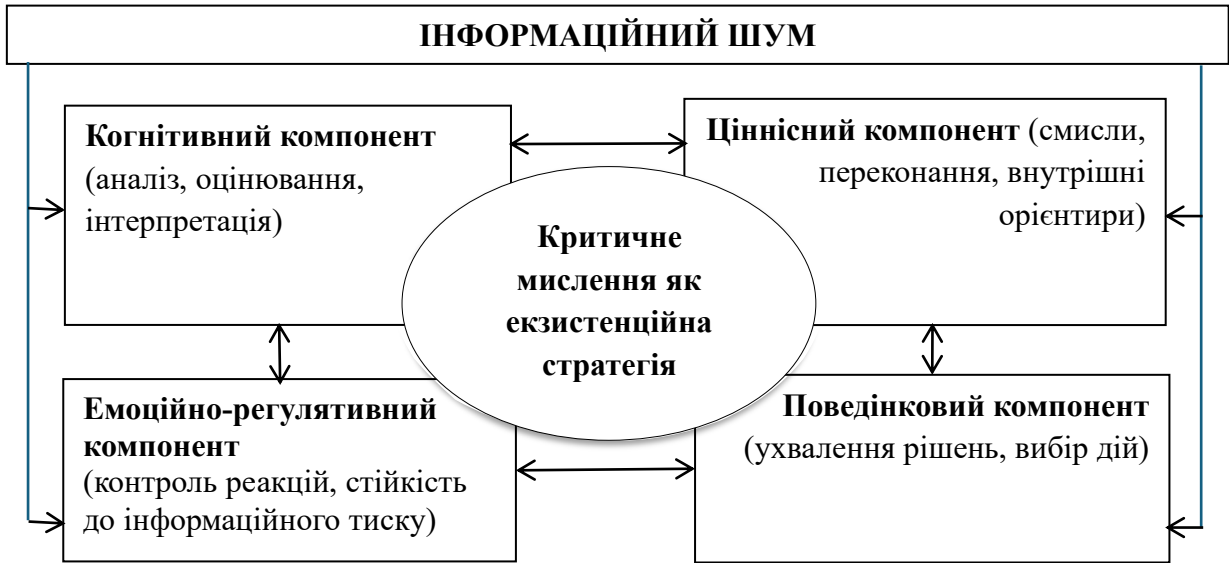

Рис. 1. Концептуальна модель критичного мислення як екзистенційної стратегії

Джерело: сформовано авторами на основі [2, с. 278; 4, с. 178; 12]

Запропонована концептуальна модель дає змогу інтерпретувати критичне мислення як цілісний інтегративний механізм, що функціонує на перетині когнітивних, емоційно-регулятивних, ціннісних і поведінкових процесів, забезпечуючи не лише оброблення інформації, а й внутрішню стабільність особистості. Її аналітична значущість полягає в тому, що вона фіксує динамічний характер взаємодії компонентів, де зміни в одному з них неминуче трансформують конфігурацію всієї системи. Це забезпечує розгляд критичного мислення як відкритої системи, чутливої до зовнішніх впливів, передусім інформаційного шуму, який є чинником як дестабілізації, так і активації адаптивних механізмів.

Така модель зміщує дослідницький акцент із нормативного виміру «правильності мислення» на функціональний вимір його стійкості, саморегуляції та здатності до збереження смислової узгодженості в умовах невизначеності. Це дає змогу операціоналізувати критичне мислення через вимірювання не лише когнітивних параметрів, а й емоційної стабільності,

ціннісної визначеності та поведінкової послідовності. Таким чином, рис. 1 є не лише теоретичним узагальненням, а й методологічною основою для подальших емпіричних досліджень і розроблення прикладних інструментів розвитку критичного мислення.

Розгляд критичного мислення як багатовимірної системи сприяє глибшому усвідомленню його функціонування в умовах інформаційного тиску, де кожен із компонентів зазнає специфічних деформацій. Зокрема, когнітивний компонент під впливом надлишкової інформації втрачає здатність до глибокого аналізу, що підтверджується дослідженнями впливу когнітивних упереджень на ухвалення рішень. Водночас емоційно-регулятивний рівень стає вразливим до тривожності та реактивності, що ускладнює підтримання раціональної позиції в умовах інформаційного перевантаження. Аналіз літератури засвідчив, що інформатизація суспільства актуалізує потребу в здатності до критичного відбору інформації як основної умови ефективного мислення [2, с. 278]. У цьому напрямі особливого значення набуває здатність протидіяти маніпулятивним впливам, що розглядається як основна функція критичного мислення в сучасному інформаційному середовищі.

Отже, інформаційний шум є не лише зовнішнім чинником впливу, а й середовищем, у якому відбувається трансформація всіх структурних компонентів критичного мислення. Це зумовлює необхідність переходу від статичного опису його структури до аналізу динаміки функціонування, зокрема в аспекті зниження якості ухвалення рішень. З огляду на це, доцільним є звернення до моделювання залежності між рівнем інформаційного шуму та ефективністю когнітивної діяльності, що дає змогу визначити межі адаптивності критичного мислення.

Феномен інформаційного шуму безпосередньо пов'язаний із когнітивним перевантаженням, яке значно обмежує ресурси уваги та робочої пам'яті особистості. У таких умовах відбувається поступовий перехід від

аналітичних, рефлексивних форм мислення до спрощених евристичних стратегій, що знижує якість ухвалення рішень і підвищує ймовірність помилок. Водночас цей процес має нелінійний характер: на початкових етапах помірний рівень інформаційного впливу може стимулювати когнітивну активність, однак подальше зростання інформаційного навантаження зумовлює ефект перенасичення.

Особливого значення набуває виявлення критичних порогових значень, після досягнення яких спостерігається зниження раціональності та перехід до імпульсивних або інтуїтивних рішень. Це дає підстави розглядати інформаційне середовище не лише як фон, а як активний чинник, що визначає характер мисленневих процесів. На рис. 2 простежується динаміка змін якості ухвалення рішень залежно від інтенсивності інформаційного шуму та окреслення меж ефективного функціонування критичного мислення.

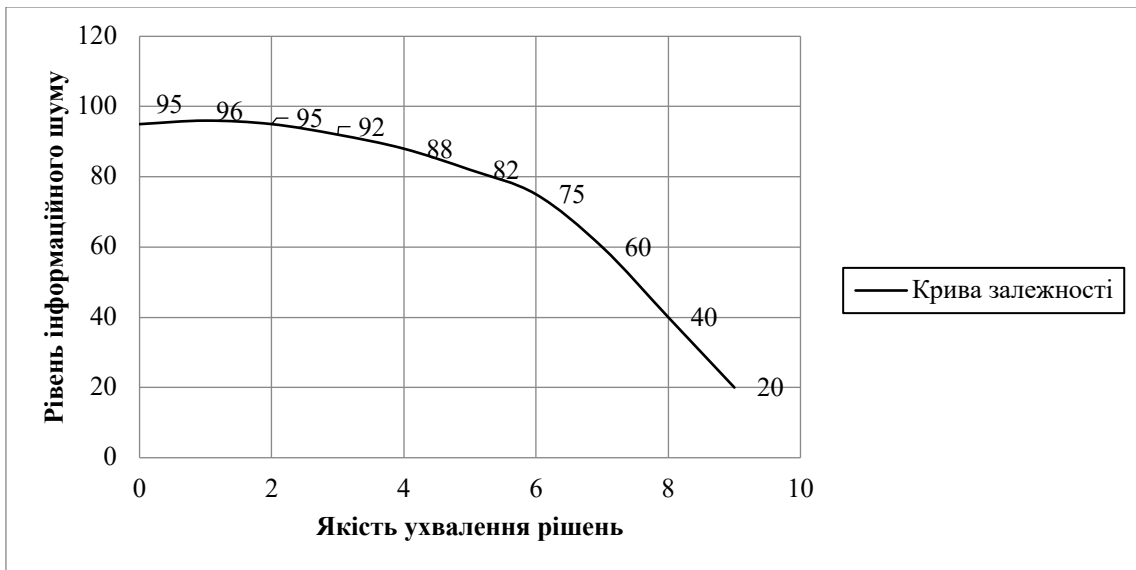

Рис. 2. Залежність якості ухвалення рішень від рівня інформаційного шуму

Джерело: сформовано авторами на основі [1, с. 183; 9, с. 331; 12]

Залежність, подана на рис. 2, демонструє, що вплив інформаційного шуму має нелінійний характер і містить фазу відносної когнітивної стійкості, яка після досягнення критичного порогу змінюється різким зниженням якості

рішень. Така динаміка дає змогу інтерпретувати когнітивну діяльність як ресурсно обмежену систему, чутливу до інтенсивності зовнішнього інформаційного навантаження. У межах цієї логіки інформаційний шум є тригером поступової деформації мисленневих процесів – від зниження глибини аналізу до домінування евристичних та імпульсивних рішень. Відповідні стани не відображено як окремі елементи графіка, а інтерпретуються як послідовні зони вздовж кривої залежності, що відображають зміну якості когнітивної обробки інформації залежно від рівня інформаційного шуму.

Зокрема, у середньому діапазоні зростання інформаційного навантаження (сегмент плавного зниження кривої) спостерігається стан «когнітивного перевантаження», що супроводжується зниженням здатності до системного аналізу та зростанням фрагментарності сприйняття. Подальше підвищення рівня інформаційного шуму (ділянка більш вираженого спаду кривої) зумовлює перехід до «евристичного мислення», за якого особистість застосовує спрощені когнітивні стратегії та ментальні скорочення для оброблення інформації. У критичній зоні перенасичення (фінальний сегмент різкого падіння кривої після критичної точки) формується тенденція до «імпульсивних рішень», які характеризуються зниженням рівня рефлексії та мінімізацією аналітичної перевірки даних.

Принципово важливим є те, що в межах представленої залежності умовно виокремлюється «критична точка» як аналітично інтерпретований поріг, що фіксує межу адаптивності критичного мислення, за якою воно втрачає здатність виконувати регулятивну функцію. На графіку цей поріг відображено через зміну характеру кривої – перехід від поступового до різкого зниження якості ухвалення рішень. Це дає змогу розглядати критичне мислення не лише як інструмент пізнання, а як механізм когнітивного захисту, спрямований на стримування деградації раціональності в умовах

інформаційного перенасичення. Таким чином, аналітична цінність рис. 2 полягає в можливості прогнозування ризиків зниження якості рішень і визначенні умов, за яких підтримується оптимальний рівень когнітивної ефективності. Ідентифікація цього порогу має не стільки візуальний, скільки інтерпретаційний характер і ґрунтується на аналізі динаміки зміни кривої.

Виявлена залежність між рівнем інформаційного шуму та якістю ухвалення рішень сприяє глибшому осмисленню функціональної ролі критичного мислення як механізму регуляції когнітивної діяльності.

Зниження аналітичності мислення під впливом перевантаження актуалізує потребу в інструментах, здатних забезпечити відбір і впорядкування інформаційних потоків. У цьому контексті критичне мислення розглядається як процесуально впорядкована діяльність, спрямована на мінімізацію впливу когнітивних викривлень і підвищення обґрунтованості рішень. Водночас ефективна орієнтація в цифровому середовищі передбачає не лише аналіз інформації, а й здатність до її критичної інтерпретації та відбору.

Крім того, у сучасних дослідженнях наголошується, що в умовах інформаційного надлишку критичне мислення виконує функцію фільтра, який забезпечує перехід від хаотичного сприйняття даних до їхнього структурованого осмислення [12]. Це дає змогу розглядати його як послідовний процес, що охоплює низку взаємопов'язаних етапів – від первинного сприйняття до ухвалення рішення. Така логіка обґрунтовує необхідність розроблення функціональної моделі критичного мислення, яка розкриває внутрішню організацію та динаміку цього процесу.

За умови надлишкових інформаційних потоків основною функцією критичного мислення є не лише оцінювання об'єктивності інформації, а і її цілеспрямований відбір, структуризація та інтерпретація. Це передбачає поетапну трансформацію даних – від первинного сприйняття до формування

обґрунтованого рішення, що відповідає когнітивним і ціннісним орієнтирам особистості. Такий підхід узгоджується з сучасними уявленнями про критичне мислення як інтегративний процес, що поєднує аналітичні, рефлексивні та оцінні механізми.

Дослідження у сфері медіаосвіти засвідчують, що ефективність критичного мислення передбачає чітку внутрішню логіку дій, що забезпечує перехід від інформаційного хаосу до когнітивної впорядкованості [3, с. 6]. З огляду на це, доцільно систематизувати етапи цього процесу, інструменти та результати. Наведені дані не лише відображають механізм роботи критичного мислення, а й формують підґрунтя для його подальшої операціоналізації та практичного застосування (табл. 1).

Таблиця 1

Функціональна організація критичного мислення як фільтра інформації

Етап	Зміст процесу	Інструменти критичного мислення	Додаткові когнітивні механізми	Очікуваний результат
Сприйняття	Первинний відбір інформації	Сумнів, постановка питань	Селективна увага, ідентифікація джерела	Відсікання нерелевантної інформації
Аналіз	Перевірка змісту	Логічні операції, фактчекінг	Виявлення суперечностей, перевірка джерел	Виявлення викривлень
Інтерпретація	Осмислення	Контекстуалізація, порівняння	Інтеграція знань, побудова смислів	Формування значення
Оцінка	Критична перевірка	Аргументація, рефлексія	Оцінювання об'єктивності, виявлення упереджень	Визначення рівня об'єктивності
Рішення	Вибір дії	Раціональне зважування	Прогнозування наслідків, відповідальність	Обґрунтоване рішення

Джерело: сформовано авторами на основі [2, с. 278; 3, с. 8; 7, с. 479]

У табл. 1 репрезентовано критичне мислення як багаторівневий і процесуально впорядкований механізм оброблення інформації, що поєднує когнітивні операції з рефлексивними та оцінювальними процедурами. Новизна зумовлена поєднанням лінійної поетапності з внутрішньою нелінійністю процесу, де кожен наступний етап не лише продовжує попередній, а й коригує його результати через механізми зворотного зв'язку. Це уможливорює інтерпретацію критичного мислення як динамічної системи, здатної до саморегуляції в умовах інформаційної невизначеності.

Аналітична цінність моделі полягає в її здатності конкретизувати не лише функціональні етапи мисленнєвої діяльності, а й когнітивні механізми, які забезпечують їхню реалізацію. Такий підхід формує підґрунтя для операціоналізації критичного мислення через вимірювані показники, що особливо важливо для емпіричних досліджень і розроблення діагностичних інструментів. Водночас функціональна організація критичного мислення дає змогу розглядати його як інструмент адаптації до інформаційного шуму, який забезпечує не лише відбір інформації, а і її смислову інтеграцію та трансформацію в обґрунтовані рішення.

Важливо, що запропонована структура узгоджується з попередньо визначеними компонентами критичного мислення та логічно продовжує їх, переводячи з рівня теоретичного опису в площину функціонального застосування. Таким чином, запропонована таблиця є завершальним елементом концептуальної побудови дослідження, інтегруючи структурний, динамічний і процесуальний виміри критичного мислення. Це дає змогу розглядати її як універсальну аналітичну рамку, придатну як для теоретичних узагальнень, так і для практичної реалізації в освітніх і професійних контекстах.

Висновки. У статті здійснено теоретичне узагальнення ролі критичного мислення в умовах інформаційного шуму та обґрунтовано доцільність його

розгляду як екзистенційної стратегії виживання, що забезпечує здатність особистості зберігати когнітивну автономію, смислову цілісність і поведінкову послідовність. На відміну від традиційних підходів, у роботі доведено, що критичне мислення доцільно інтерпретувати не лише як інтелектуальну навичку, а і як інтегративний механізм саморегуляції, який функціонує в умовах підвищеної інформаційної невизначеності.

Встановлено, що критичне мислення має багатовимірну структуру, яка охоплює когнітивні, емоційно-регулятивні, ціннісні та поведінкові компоненти, взаємодія яких забезпечує цілісність і стійкість процесу ухвалення рішень. Така структурна інтерпретація розширює розуміння цього феномена логіко-аналітичними й рефлексивно-ціннісними вимірами.

Доведено, що вплив інформаційного шуму на раціональність ухвалених рішень має нелінійний характер і супроводжується наявністю критичної точки, після досягнення якої спостерігається зниження аналітичності мислення та перехід до евристичних і спрощених стратегій. Це дає змогу розглядати інформаційне середовище як активний чинник трансформації когнітивної діяльності та обґрунтовує необхідність розвитку механізмів, спрямованих на підтримання когнітивної стійкості в умовах перевантаження.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з емпіричною верифікацією розробленої моделі, створенням діагностичних інструментів оцінювання рівня критичного мислення та впровадженням міждисциплінарних підходів до його формування в освітньому та професійному середовищах. Особливої актуальності набуває дослідження впливу цифрових технологій та ШІ на трансформацію критичного мислення як основного механізму адаптації до сучасного інформаційного простору.

Список використаних джерел

1. Чернякова О. В., Гришко О. Д. Когнітивні упередження і їх вплив на

ефективність управління персоналом та прийняття стратегічних рішень. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія*. 2025. № 3. С. 183–188. DOI: <https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2025.3.34>

2.Починкова М., Бадер С. Формування критичного мислення особистості в умовах інформатизації суспільства. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Т. 2. № 67. С. 278–285. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/67-2-41>

3.Вознюк О. Стратегії формування критичного мислення в контексті медіаосвіти. *Нові технології навчання*. 2023. № 97. С. 6–15. DOI: <https://doi.org/10.52256/2710-3560.97.2023.97.01>

4.Герасимова Е. М., Вихованець З. С. Критичне мислення як стратегічний ресурс професійної діяльності людини полікультурного соціуму. *Культурологічний альманах*. 2024. № 4. С. 178–185. DOI: <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2024.4.20>

5.Петришин Л. Й., Каліберда Н. В., Різак Г. В. Цифрова трансформація університетів у контексті сталого розвитку та глобальної конкуренції знань. *Педагогічна Академія: наукові записки*. 2025. № 23. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17438824>

6.Шемякіна Н. В., Дніпровська Т. В., Різак Г. В. Формування компетентностей глобальної мобільності шляхом використання віртуальних академічних обмінів та транснаціональних альянсів. *Педагогічна Академія: наукові записки*. 2026. № 26. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.18300954>

7.Чуйко Г., Чаплак Я. Критичне мислення як засіб адекватного сприйняття маніпуляції інформацією. *Grail of Science*. 2024. № 35. С. 479–481. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.19.01.2024.087>

8.Романишина Л., Галусх О., Романишина О. Роль критичного мислення у формуванні інформатичної компетентності майбутніх учителів. *Physical culture and sport: scientific perspective*. 2024. № 2(1). С. 195–202. DOI:

<https://doi.org/10.31891/pcs.2024.1.69>

9. Лабенко О., Шакун Н., Заїка Т. Критичне мислення та медіаграмотність у цифрову епоху: виклики та можливості для української освіти. *Перспективи та інновації науки*. 2023. № 12 (30). С. 331–345. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-12\(30\)-331-345](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-12(30)-331-345)

10. Мельничук В. В., Горохова Л. В. Критичне мислення як складова інформаційної безпеки. *Вісник Львівського університету. Серія філософські науки*. 2022. № 29. С. 7–13. URL: <https://doi.org/10.30970/PHS.2022.2> <https://eprints.zu.edu.ua/34428/1/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F%20%D0%93%D0%BE%D1%80%D0%BE%D1%85%D0%BE%D0%B2%D0%B0%202022.pdf> 9.1 (дата звернення: 11.01.2026).

11. Lupyna A. Modeling scenarios for cultural resilience among youth in conditions of hybrid information threats. *Вісник гуманітарних наук*. 2026. № 16. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.18937107>

12. Chara-De Los Rios T., Bejarano-Álvarez P., Poma-Cornejo H., Quispe-Munares M., Reyes-Contreras K. Critical Thinking in the Information Age: A Systematic Review on the Role of MIL and Information Overload. *Seminars in Medical Writing and Education*. 2025. Vol. 4. Article 448. DOI: <https://doi.org/10.56294/mw2025448>

13. Manousou E. Critical Thinking in distance education: the challenges in a decade (2016–2025) and the role of artificial intelligence. *Educ. Sci.* 2025. Vol. 15. Article 757. DOI: <https://doi.org/10.3390/educsci15060757>

14. Castaño J. P., Arnal-Pastor M., Pagán-Castaño E., Guijarro-García M. Bibliometric analysis of the literature on critical thinking: an increasingly important competence for higher education students. *Economic Research – Ekonomska Istraživanja*. 2023. Vol. 36. № 2. DOI: <https://doi.org/10.1080/1331677X.2022.2125888>

15. Dong M., Li F., Chang H. Trends and hotspots in critical thinking

research over the past two decades: insights from a bibliometric analysis. *Heliyon*. 2023. Vol. 9. № 6. Article e16934. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2023.e16934>

16. Li C., Cui H., Hagedorn L. S. The cognitive impact of ChatGPT in higher education: A systematic review of critical and creative thinking outcomes. *Computers and Education: Artificial Intelligence*. 2026. Vol. 10. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.caeai.2026.100571>